

življenja; in kajpada iz intimno človeških, erotičnih izvirov, torej iz najvidnejših znamenj življenja. Ali bolj konkretno: Rozmanovi ljudje niso nikakršni veliki junaki z velikimi idejami in strastmi, ampak prav nasprotno — so nepomembni polproletarci, ki jih je zgodovina odrinila nekam pod južne obronke Pohorja ter jim neprizanesljivo odmerila majhnost in banalno vsakdanjost. Zgneteni so na veselice in v gostilne, slepijo se z vinom in erosom, zakaj ničesar drugega nimajo, za kar bi se lahko odločali. Erotika je tako postala centralna možnost za njihovo uresničevanje. Z izgubo le-te je zategadelj razveljavljen tudi ves Smisel in vse iluzije, ki vabijo naprej, v materialno ugodje in napredovanje v poklicu. V taki »iztreznjenosti« se znajde na koncu glavni junak Lojzek, potem ko je skupaj s svojima prijateljema-tekmečema doživel poraz pri Feronči, gostilničarjevi lepotici. Ljubezenska zgodba, ogrodje romana, je pravzaprav najspretnjeje zasnovan del pripovedi; Rozman je dogajanje ob njej razpredel tako, da Ferončini častivci ostajajo v stalni negotovosti, ne da bi vedeli za nagnjenja, ki so pri vseh enaka — lepotica pa je vedno na isti nedosegljivi višini, toda tudi do same sebe neodločna, zato pa tem bolj skrivnostna in privlačna. V takšni situaciji so dogodki bolj komične kot tragične narave. Kolikor sta ta motiv in način podajanja resnih izpovedi izvirna, je treba priznati, da sta nedvomno precej domiselna. Druge epizode se zdijo bolj konvencionalne, le Lojzkove zveze z Jovanovićevo družino so videti nove glede na dimenzijo, ki s svojo deloma nacionalno vsebino pri nas po vojni še ni bila upodobljena. Sam fabulativni okvir sicer dejanje časovno premešča v obdobje stare Jugoslavije, toda ljudje v njem imajo karakteristike, ki so značilne za naš čas, z nekega vidika za ves evropski prostor, čeprav so vendarle najbolj bistvene za nas. Ne bi mogli reči, da je Rozman s tem delom prispeval bistveno nov pogled na svet (s stilnega kakor tudi z miselnega stališča), vendar je prav tako nemogoče zapisati, da pričujoči roman ni sodoben in potemtakem brez vsake umetniške vrednosti. Vzlic temu pa bi ga bilo tvegano prišteti k avtorjevim najboljšim tekstom.

Jože Horvat

FRANCI ZAGORIČNIK. AGAMEMNON. Ker je književna kritika vedno pripravljena in mora biti pripravljena na morebitna presenečenja v literarnem ustvarjanju, jo toliko bolj zanimajo knjižni prvenci. prve knjige pesnikov in pisateljev, da pretehta posebnosti in novosti, da uvrsti delo v določen predal in ga prepusti nadaljni usodi na knjižni polici. Morda je v tej vnemi kritike nekaj nestrpnosti, ki pa izvira iz njene temeljne funkcije, da kolikor se da zanesljivo in objektivno pove, kakšne tematske, idejne in estetske vrednote delo prinaša, saj s tistim dnem, ko izide, postane sestavina narodnega kulturnega in umetniškega izročila: s tem namenom je tudi ustvarjeno in objavljeno. Takšne obveznosti spreletavajo človekove misli, ko jemlje v roke knjižni prvenec.

Franci Zagoričnik je med sodobnimi slovenskimi pesniki prehodil gotovo najbolj vijugavo pot, preden se je dokopal do pesniškega ustvarjanja, in ki temu ustvarjanju gotovo ni bila nič kaj prijazna. Medtem so se drugim tako ali drugače odpirala vrata v svet poezije leto za letom v šolskih klopih, je Zagoričnik v boju za eksistenčni obstoj živel popolnoma drugačno življenje in se z voljo in izpovedno strastjo sam dokopal do najnovejših oblik pesniškega

ustvarjanja. Za človekovo umetniško ustvarjanje ni odločilno samo intenzivno, notranje polno doživljanje, ampak prav tako ali še bolj sposobnost umetniškega izražanja. Doseči takšno stopnjo osebne aktivnosti je nedvomno velika zmaga nad svojo lastno naravo.

Najprej nekaj formalnih ugotovitev o Agamemnonu:^{*} zbirka ima pet tematskih poglavij, ki pa se vežejo v enoten izpovedno meditativen splet. Zagoričnikova poezija je namreč izrazito premišljujoče narave, misel sproža drugo in ta spet naslednjo misel po subjektivni logiki. Razmišljanje poteka dokaj umirjeno, preskoki, ki naj bi izzivali, so prej komplicirani kot izzivalni. S svojo meditacijo o času in prostoru gre tako daleč, da uporablja pojme in izraze, ki jih zelo pogosto srečujemo v sodobni filozofski publicistiki; naj navedem samo dva verza iz pesmi Sveder, ki se glasita:

obstoj je nujnejši od bivanja
videz je močnejši od resnice

Zelo opazno je, da je v osnovi skoraj vseh pesmi v zbirki Agamemnon neko nesoglasje, ki se skriva v samem ustvarjalnem principu. Po eni strani gre pesnik do takšne skrajnosti pri oblikovanju pesmi, da jim daje določeno grafično podobo, po drugi strani pa dela vtis, ko da bi bila pesniška snov ujeta popolnoma po naključju, brez tistega nujnega, za izbrano umetniško podobo stvari neogibnega odbiranja, ki v primeru navzočnosti priča o oblikovalni volji in ustvarjalni disciplini. Vse to pa v zbirki Agamemnon zelo pogrešamo, in sicer prav v škodo zgoščenosti, pa tudi določene jasnosti, čeprav se človek zaveda, da je eden izmed principov te poezije hotena zapletenost in si ne najde razlage, kakšno funkcijo naj ta zapletenost ima.

Podobno nediscipliniranost, nerazčiščenost bi odkrili tudi v motivih in temah teh pesmi. V pesmi Variacije na Hölderlinovo temo izstopa verz, ki pravi: »263 verzov poetizirane vsakdanjosti«. S tem namreč pesnik sam označuje svojo snov, vendar dokaj na splošno, kajti vsakdanjost je res širok pojem. V Zagoričnikovih pesmih srečujemo nekaj zabrisanih avtobiografskih sestavin, več odmevov na določene zgodovinske situacije v povojnem obdobju, izpovedna osnova teh pesmi pa je — vrednotenje odtujenega sveta s staljša nepojasnjenih etičnih vrednot. Te so toliko bolj zabrisane, ker se je med osebo, ki ocenjuje in predmet, ki je vrednoten, vrinila ironična distanca.

Vendar so v Agamemnonu določena mesta, ki obetajo pesniške vrednote, ko bo avtor nadvladal pridobljeno in doživeto in bo s svojo ustvarjalno voljo in zavzetostjo, ki je nedvomno navzoča v zbirki Agamemnon, podredil prevzete sestavine svojim lastnim, doživetim, odbranim z razsodno roko ustvarjalca.

France Vurnik

FERDO GODINA, VIRAGOVA VERONA. V zbirki Viragova Verona je Ferdo Godina zbral nekatere starejše novele. Domala vse izhajajo iz tiste doživljaljske osnove, ki se je oblikovala v pisateljevi mladosti. Svet teh Godinovih novel je Prekmurje z vsemi takimi značilnostmi, kot jih našemu občinstvu tako plastično posreduje Miško Kranjec, samo da Godina bolj pušča

^{*} Franci Zagoričnik, Agamemnon. Državna založba Slovenije 1965.